

TEXTILNÍ SBÍRKA SLOVÁCKÉHO MUZEA V UHERSKÉM HRADIŠTI A JEJÍ UTVÁŘENÍ

Marta Kondrová, Slovácké muzeum, Uherské Hradiště

Kolekce národopisných textilií, shromážděná za téměř 90. let existence Slováckého muzea v Uherském Hradišti patří mezi nejobsáhlejší sbírky svého druhu. Obsaženým krojovým materiálem pokrývá celou oblast Slovácka a na jejím formování mají výrazný podíl mimo jiné kolekce soukromých sběratelů a menších muzeí.

Sbírku textilií Slováckého muzea v Uherském Hradišti lze v současné době zařadit mezi největší a nejhodnotnější. Pokrývá teritoriálně celou oblast jihovýchodní Moravy – národopisný region Slovácko. Počátky existence Slováckého muzea a také formování jeho sbírkového fondu spadá do období vzrůstajícího zájmu široké veřejnosti o lidovou kulturu, související s přípravami Národopisné výstavy československé v Praze v roce 1895.

Při zpracovávání a studiu bohaté sbírky národopisných textilií byla věnována pozornost především postupnému utváření a vývoji akviziční politiky, stejně tak i důkladnému rozpracování jednotlivých částí sbírky z hlediska druhu textilního materiálu. Neméně důležitým problémem, který s každou muzejní sbírkou souvisí, je její využití, ať již při vědeckém výzkumu nebo rekonstrukci starších typů lidového oděvu, a také při prezentaci formou výstav a katalogů.

Utváření textilní sbírky

Sbírka Františka Kretze

Počátky zájmu a shromažďování hmotných dokladů ze Slovácka se datují do období příprav Národopisné výstavy československé v Praze roku 1895. Pod vlivem činnosti olomoucké národopisné družiny, která jako první začala s širší sběratelskou činností, se na Uherskohradištsku ujal sběru národopisného materiálu František Kretz. V roce 1889 nastoupil jako učitel v Uherském Hradišti-Kunovicích a brzy začal sbírat a kupovat v blízkém okolí i na vzdálenějších trzích a jarmarcích keramiku a textil – především výšivku. Některé předměty mu také nosili překupníci z blízkého západního Slovenska, nebo je sám sbíral po vesnicích. Získané předměty třídil a později z důvodu finančních těžkostí odprodával.¹ Větší kolekce výšivek byla pro plánované Slovácké muzeum (dále jen SM) spolu s kolekcí keramiky zakoupena od Františka Kretze již v roce 1913 a stala se součástí výstavy u příležitosti otevření SM 1. června 1914. Celkový počet exponátů činil 4 147 kusů, což ovšem zahrnovalo i předměty zapůjčené F. Kretzem.² Část vystavených sbírek nového muzea připadla na keramiku, obrazy, předměty historické a archeologické, a zdaleka nejvíce zaujímala výstavka výšivek – 1 848 kusů.³

Z textilu shromažďoval F. Kretz téměř výlučně výšivku. Lidový oděv jej nezajímal z hlediska vývojového, ani typologického, ale především výtvarného. Ve výšivce spatřoval hlavní projev lidové umělecké tvorby.⁴ K nejcennějším součástem jeho sbírky patří vyšívána *dýnka*, popřípadě celé ženské čepce, které patřily k běžnému oblečení vdaných žen na Slovácku. Na Uherskohradištsku, Uherskobrodsku, a Uherskoostrozsku se běžně nosily ještě na začátku 19. století. Během tohoto století je nahradily tovární tištěné šátky, zvané jako *turecké* či *turčáky*. Čepce a šátky, dříve běžná součást ženského lidového oděvu v této oblasti, se vytrácely s jejich posledními nositelkami – stařenkami, které se s nimi nechávaly i pochovávat. V ohledu poznání vývoje krojů na Slovácku je sběr těchto archaických součástí velmi významný. Několik těchto čepců (konkrétně z Kunovic) putovalo spolu s dalšími exponáty v roce 1895 na Národopisnou výstavu československou do Prahy.⁵ Další

Uložení výšivek v depositáři Slovákého muzea v roce 1965. Foto J. Pešek.

část je uložena v Moravském zemském muzeu v Brně a čepce z Kretzovy kolekce jsou také součástí sbírek Slovákého muzea. Ze sbírky shromážděné F. Kretzem jich SM vlastní celkem 71 kusů, z čehož 26 pochází z Uherskohradištska, 18 z Uherskoostrožska, 17 z Veselska a 10 z Uherskobrodka. Jsou zde zapsány pod přírůstkovými čísly 63/40, 764/40–783/40, 790/40–796/40, 58/63–59/63, 607/65–609/65. Podrobně se touto kolekcí zabývala Ludmila Tarcalová, odborná pracovnice Slovákého muzea, v článku *Kretzova sbírka dýnek a čepců ve Slovákém muzeu*.⁶

Ačkoliv se ve zprávách o otevření muzea a jeho činnosti objevují četné informace o tom, že základem expozice muzea z roku 1914 je především materiál sesbíraný F. Kretzem, nepodařilo se objevit v archívu muzea kupní smlouvu, ani žádný bližší popis o jaké množství a o které předměty konkrétně by se mělo jednat. Zevrubně o tom informuje pouze dobový tisk.⁷ Část jeho sbírek byla pro Slováké muzeum zakoupena už v roce 1913, ještě místním odborem Národní jednoty a další část až po jeho smrti, začátkem roku 1930.⁸ Kolekce různorodých Kretzových výšivek je z větší části zapsána v první přírůstkové knize etnografického oddělení z roku 1940, část také v přírůstkové knize číslo 4 z roku 1962. Největší část výšivek pochází z blízkého okolí Uh. Hradiště, podle Klvaňova rozdělení krojů na Slovákku z roku 1918,⁹ z krojových okrsků uherskohradištských (polešovského, staroměstsko-jarošovského, bílovského a velehradsko-spytinovského) a z krojového okrsku kunovického. Značná část materiálu sebraná F. Kretzem pochází také z Hornácka, Kyjovska, Podluží a Slovenska. Výšivky ze západního Slovenska, především ze Záhorky a trenčanského Pováží, získával F. Kretz od uherských obchodníků a na jarmarcích. Také ony přešly jako součást jeho kolekce do sbírek Slovákého muzea.

Oba nákupy obsáhlého výšivkového materiálu z majetku F. Kretze jak v roce 1913, tak

po jeho smrti v roce 1930, nebyly dlouhou dobu evidovány. Jako první začal textil sepisovat František Jilík, profesor uherskohradištského gymnázia a od roku 1929 kustod Slovák-kého muzea pro národopis. V polovině třicátých let byla založena 1. přírůstková kniha národopisného oddělení pro evidenci prvního stupně, do níž byl zapisován textilní materiál a předměty ze dřeva. Keramika měla přírůstkovou knihu vlastní. V roce 1935 bylo zapsáno prvních 191 čísel národopisných sbírek a kromě toho 610 kusů keramiky.¹⁰ Výšivky a krojových součástek se nahromadilo velké množství a zpětné určení původního majitele či dárce bylo značně komplikované, neboť počátky sběru národopisného materiálu pro nové muzeum probíhaly živelně a neorganizovaně.

Vodítkem k určení materiálu z Kretzovy pozůstalosti nám může být skutečnost, že se při sběru výšivky zaměřoval na ornamentální hledisko. Snažil se shromáždit různé vzory výšivky z té které oblasti, k čemuž mu stačil její jeden kus, popřípadě ústřížek. V jeho sbírkách se tedy téměř s určitostí nevyskytovaly kompletní soupravy vyšívání na rukávce či košile. Kromě již výše zmíněného zájmu o čepce a dýnka z čepců, zaměřil svou pozornost také na středové pásy z úvodních a koutních plachet, které byly vyšívány nebo síťované. I v tomto případě neshromažďoval celé úvodnice a koutnice, ale pouze jejich části. Výšivku přes vrapy prezentuje na Slovácku tzv. *forma na šorci* či *fěrtochu*. Sítí přes vrapy mělo původně na konopném fěrtochu, tedy zadní sukni ženského kroje, funkci zpevnit a zajistit husté navrpení u pasu. Svou původní úlohu si sítí přes vrapy udrželo, ale postupným rozvíjením barevnosti a ornamentu k ní přibyla funkce ozdobná. Pro dokumentaci techniky, barevnosti a ornamentiky F. Kretzovi zcela postačovala samotná forma, odstříhnutá ze sukne.¹¹

Hlavní sběratelská činnost F. Kretze se datuje do 90. let 19. století a prvního desetiletí 20. století. Vyhledával pokud možno předměty starší, které už mizely v té době z běžně nošeného kroje.¹² Můžeme tedy usuzovat, že většina věcí jím shromážděných pocházela z konce 18. a z první poloviny 19. století. Podle stáří, sběrné oblasti a způsobu sběru lze konstatovat, že Slovákcké muzeum má ve sbírkách více než dva tisíce kusů textilií shromážděných F. Kretzem v letech 1890–1929.

Sbírka Josefa Stancla

Kromě F. Kretze sbírali předměty lidového umění také další členové místního odboru Národní jednoty, mezi nimi především Josef Klvaňa, Lubor Niederle, či hradištský lékárník Josef Stancl. Všichni sběratelé se zaměřovali zejména na krojové součásti, respektive na výšivku. Významnou kolekci výšivek a krojových součástek shromáždil J. Stancl. Část sbírky převzalo Slovákcké muzeum od Stanclových dědiců v roce 1961. Celkem bylo 21. února 1961 převzato 1 595 kusů textilií.¹³ Dnes můžeme s určitostí označit jako předměty ze Stanclovy kolekce 386 sbírkových předmětů. Zbýlé sbírkové předměty jsou uloženy ve Slovákckém muzeu, ale při evidování nebyl zaznamenán jejich původ. Oproti sbírce Kretzově neobsahovala výlučně výšivku, ale lze v ní objevit také krojové součástky. Celkově působila tato sbírka jako nahodilé shromáždění lidových textilií, zatímco F. Kretz i při velkém rozsahu sběratelské činnosti sledoval určitý cíl. Stanclova sbírka uložená ve Slovákckém muzeu obsahovala koutnice, rukávce, košile, horňácké šatky, několik kordulek a také velké množství výšivek z různých částí lidového oděvu.

Typologicky starší krojové součástky, jako jsou ženské čepce a šatky, pocházejí z Horňácka a velká část ze západního Slovenska. Konkrétně jde o oblast Záhohí a trnavské roviny. Modrotiskové zástěry lze lokalizovat do oblasti Kyjovska, koutní plachty vesměs na západní Slovensko. U většiny drobných či ústřížkových výšivek a krajk se odborným pracovníkům nepodařilo určit původ. Valná jejich část pravděpodobně také pochází ze Slovenska, odkud je na trhy a jarmarky přinášeli obchodníci z Uher.

Textilie s určitostí označené jako součást Stanclovy sbírky byly zapsány ve fondu národopisného oddělení SM pod přírůstkovými čísly 1457/63–1716/63, 1756/63–1791/67, 295/65–263/65, 275/65, 298/65, 342/65 a 648/65–652/65. Materiál pochází ve většině z konce 19. století.

Sbírkotvorná činnost ve znovuotevřeném muzeu

Počátky textilní sbírky Slováckého muzea položené v roce 1913, respektive 1914 jsou neoddiskutovatelně spjaty s osobou F. Kretze, který působil v letech 1914–1929 jako kustod pro národopis. Počátkem další epochy v existenci muzea i budování jeho sbírek bylo ustavení nového kuratoria Slováckého muzea, jež tvořili členové městské rady. Současně radní zvolili nové kustody muzea. Pro národopis se jím stal profesor zdejšího gymnázia František Jilík. Téhož roku, tedy 1929 totiž zemřel F. Kretz.¹⁴ Kuratorium začalo intenzivně připravovat nové otevření muzea, které bylo kvůli absenci vhodných prostor po roce 1918 uzavřeno. Podařilo se získat budovu bývalé střelnice ve Smetanových sadech a upravit ji pro potřeby muzea. F. Jilík začal záhy po svém jmenování kustodem pracovat na rozšíření muzejních sbírek. Darem nebo koupí se mu podařilo získat krojové součástky, které měly být vystaveny v nově vybudovaném muzeu.

Znovuotevření Slováckého muzea, pojaté jako okázalá lidová slavnost, proběhlo 15. srpna 1931. Jako součást národopisných sbírek byly prezentovány výšivky a krojové součástky, rozdělené podle krojových okrsků. Nejvíce jednotlivých součástek a také kompletních krojů, instalovaných na figurínách pocházelo z blízkého okolí Uh. Hradiště.¹⁵ Celých krojů bylo toho času ve vlastnictví muzea pět: kunovický, uherskohradištský z Jarošova, uhersko-ostrožský, buchlovický a trnavský. Dále bylo vystaveno 41 různých dýnek z čepců a samotných čepců, vyšívání z koutnic a úvodnic, a ukázky vázání šátků a šatek.¹⁶

Shromažďování sbírek probíhalo na začátku 30. let 20. století do značné míry stále živelně, bez pevného záměru i výběru a dosud nezačala žádná evidence sbírkových předmětů. Potřebu řádné evidence muzejních sbírek a jejich náležité uložení si kustodi i vedoucí představitelé správy muzea uvědomovali a často o tomto problému diskutovali na schůzích muzejního a archeologického spolku „Slovácké muzeum“. ¹⁷ Jako první se začalo s evidencí keramiky. Textilní materiál začal sepisovat prof. Jilík za pomoci jednatele muzejního a archeologického spolku V. Všetičky v říjnu 1934.¹⁸ Současně F. Jilík pracoval na rozšíření národopisného fondu, a to především koupí krojových součástek. Nákup schvalovalo muzejní kuratorium, respektive městská rada a doklad o koupi podepisoval starosta města. Návrhy na zakoupení nových předmětů, včetně kupních cen byly pečlivě zaznamenávány na zápisech ze schůzí kuratoria.¹⁹ V letech 1934 a 1935 přibývaly krojové součástky především z Kyjovska, Uherskoostrožska a méně také z Uherskohradištska, Hornácka a Podluží.

V roce 1935 bylo rozhodnuto o konání výstavy Slovácka 1937. Hlavní část měla být věnována průmyslu a obchodu, v jehož rámci byla prezentována i podomácká lidová výroba. Celkově se výstava zamýšlela stát velkou propagací Slovácka a měla přispět k dobudování Slováckého muzea.²⁰ Muzeum se začalo již v roce 1935 připravovat na výstavu především doplňováním sbírkového fondu. Prof. Jilík zjistil, že pro zamýšlenou prezentaci všech regionálních typů lidového oděvu na Slovácku bude potřeba opatřit ještě 14 hlavních krojových typů. Některé z nich se podařilo získat během roku 1936, takže muzeum vlastnilo celkem 11 párů kompletních krojů.

Hlavním cílem F. Jilíka bylo získat do sbírek zástupce všech 28 krojových okrsků Slovácka a po té shromažďovat jejich jednotlivé varianty. Z některých oblastí bylo snadné získat i více variant v úplné podobě, avšak jisté lokality zůstávaly ve fondu stále nezastoupeny. Problémy byly např. s opatřením lidového oděvu z Březové, Domanína a Těšova. Nicméně na začátku roku 1940 disponovaly národopisné sbírky 32 úplnými kroji.²¹ Kromě shromažďování nových přírůstků se věnoval F. Jilík nadále také systematickému sepisování dříve získaných předmětů.

Sbírkotvorná činnost pod vedením Antonína Václavíka

Na základě žádosti městské rady i kuratoria muzea, byl na místo prvního vědeckého pracovníka Slováckého muzea uvolněn prof. Antonín Václavík. Po jeho příchodu 1. dubna 1940 se začala zřetelně rozvíjet sběratelská činnost. Hlavní Václavíkovou ideou bylo vybudovat regionální muzeum na základě bohatého muzejního fondu, sbírky uspořádat, vědec-

ky zpracovat a expozičně zpřístupnit veřejnosti.²² Náměty a návod ke sběru dokladů lidové kultury vytýčil v útlé knížce *Zrnko k zrnečku*, vydané nákladem 2 500 kusů.²³ Pod jeho vedením pokračovala inventarizace textilu. Během roku 1940 bylo zaevidováno 3 390 kusů textilu. Významnými přírůstky národopisného fondu za Václavíkova čtyřletého působení byla velká kolekce kraslic, ale také kolekce lidového textilu.²⁴ Krojové součástky, jejichž koupí nebo darování pro Slovácké muzeum Václavík zprostředkoval, pocházejí vesměs z oblasti luhačovického Zálesí. Jedná se konkrétně o 100 kusů výšivek, krajek, středů z koutních a úvodních plachet a součástí lidového oděvu. V národopisných sbírkách SM jsou zapsány pod přírůstkovými čísly 1415/40–1430/40, 2854/40, 2914/40–2915/40, 2955/40, 3693/40–3773/40, 3777/40–3778/40, 4128/40 a 5678/40.

Kromě toho vypracoval prof. Václavík plán sběru zvykoslovných předmětů a krojového materiálu. Podle jeho návrhu se měly kroje a materiál ve vztahu k výročním obyčejům sbírat především na Horňácku, ve Vlčnově, v Hradčovicích, na Podluží, na Kopanicích, v Korytné, na Kunovicku a v Hroznové Lhotě. Dalších několik lokalit mělo být podrobeno důkladnému výzkumu, spojenému se sběrem různorodého materiálu.²⁵ Celkově lze charakterizovat činnost A. Václavíka ve Slováckém muzeu za velmi přínosnou z hlediska revize a utřídění dosud neevidovaného národopisného materiálu a vytýčení dalšího směru sbírkotvorné činnosti. Shromažďování dokladů lidové kultury se tak koncepčně dostalo na vědecký základ a upustilo se od nahodilé kumulace všeho, co bylo muzeu nabídnuto.²⁶

Během roku 1941 byl Slováckému muzeu odprodán soubor předmětů od Rudolfa Kynčla z Velké nad Veličkou, které podle jeho přání měly být instalovány jako celek a nazvány „Izba uječka Matěja Škrabáka“. Proti tomu se ostře vyslovil dr. Václavík, který nechtěl být při sběru a instalaci sbírek vázán dalšími podobnými podmínkami.²⁷ Sbírkby byly nakonec zakoupeny. Z převážné části se jednalo o nábytek, keramiku a další vybavení jizby, ale soubor obsahoval také součástky horňáckého kroje,²⁸ které byly zapsány pod přírůstkovými čísly 3463/41–3473/41.

Sbírkotvorná činnost po roce 1945

Po odchodu A. Václavíka pokračoval v uspořádání a rozšiřování národopisných sbírek F. Jilík. V souvislosti s vývojem válečných událostí došlo k ohrožení muzejních sbírek. Proto byly v roce 1944 převezeny do lapidária kláštera na Velehradě a krátce též uskladněny na hradě Buchlově. V říjnu 1945 mohly být přivezeny zpět do budovy muzea, kde byla k znovuotevření muzea 9. května 1946 připravována nová expozice. Hlavní snahou bylo při tom prezentovat kroje Slovácka, proto musely být krojové komplety opět doplněny a upraveny.²⁹ Prof. Jilíkovi se podařilo národopisné sbírky uvést do původního stavu a zpřístupnit veřejnosti. V prvních poválečných letech byly doplňovány povětšinou dary a pokračovalo se v jejich evidenci.

V roce 1937 se objevil odvážný projekt na vybudování Slováckého studijního ústavu, jež by byl centrem s plánovitým řízením národopisné práce. Měl nejen zkoumat lidovou kulturu a uchovávat studijní materiály, ale také prohlubovat spolupráci s ostatními studijními ústavu. Začátkem padesátých let se v rámci plánu studijního ústavu zaměřili pracovníci muzea na dokumentaci lidového oděvu a ve spolupráci s vlastivědnými pracovníky a školami také na sběr v terénu. Textilní fond byl obohacen o výšivku z místní Odborné školy pro ženskou povolání. Materiál, obsahující 55 kusů ústřížkové výšivky, několik šátků a konce šatek, je zapsán pod přírůstkovými čísly 1805/63–1859/63.

Sbírkové předměty nově získávané koupí, vyvolaly potřebu sestavit při Slováckém muzeu komisi odborných pracovníků, kteří by posoudili hodnotu a stav předmětů vybraných ke koupí. Z tohoto důvodu byla v roce 1954 zvolena první nákupní komise.³⁰ Na přelomu padesátých a šedesátých let ukončili postupně svoji práci v muzeu dobrovolní pracovníci a na jejich místa nastoupili školní odborníci. V roce 1958 přišel na národopisné oddělení Josef Jančář, který v letech 1964–1970 zastával funkci ředitele Slováckého muzea. Dr. Jančář prosadil novodobou koncepci muzejní práce. V důsledku toho se začala na

Uložení kordulek v depozitáři Slovákého muzea v roce 1965. Foto J. Pešek.

národopisném oddělení rozvíjet mimo jiné sbírkotvorná činnost a řešeny byly také otázky depozitářů.³¹

V letech 1960–1965 došlo k přesunům sbírkových fondů z okolních malých muzeí. Do SM tak přešly sbírky ze Stojanova muzea na Velehradě – 1959, místního muzea ve Starém Městě – 1960, Horňáckého muzea ve Velké nad Veličkou – 1964, Okresního muzea v Hodoníně – 1965 a místního muzea v Halenkovicích – 1969. Pokud se týká fondu textilu ve Slovákém muzeu, obohatily jej především sbírky z Velké nad Veličkou, Hodonína a Halenkovic.

Sbírka Dalibora Mayera

Ještě před přesuny sbírkových fondů z okolních muzeí se dostal do textilního fondu SM soubor výšivek a krojových součástek, který svým charakterem zhruba odpovídá sbírkám J. Stancla a F. Kretze, avšak předměty v něm obsažené jsou mladšího data. Touto sbírkou textilií je kolekce, kterou muzeu ke koupi nabídl Dalibor Mayer ze Starého Města na konci roku 1962. Jako první byly zakoupeny 3 koutní plachty ze západního Slovenska, po té byla dojednána koupě rozsáhlejšího souboru textilií, ve kterém převažovala kusová výšivka ze Slovák a jenž obsahoval také některé krojové součástky jako kordulky nebo čepce. Celý soubor byl po několikerém jednání o ceně zakoupen za souhrnnou sumu 2455 Kčs.³²

Z celkového počtu 643 kusů sbírkových předmětů zaevidovaných pod přír. č. 384/62–

386/62 a 110/63–463/63 tvořila výšivka z mužských košil a ženských rukávců největší část v počtu 541 kusů (100/63–380/63). Jednalo se o výřezové vyšívání z Uherskohradištska, Uherskobrodsko, Uherskoostrožsko, z menší části také z Veselska a Kopanic. Výšivky podle barevnosti a způsobu vyšití pocházejí ve většině z 30.–40. let 20. století a jen výjimečně lze mezi nimi nalézt ústřížky výšivek starších. Takovou výjimku představovaly např. výšivky z taclů z Kunovic z konce 19. století. Počtem 19 byly ve sbírce zastoupeny středové výšivky z úvodních plachet (388/63–404/63, 427/63, 434/63). Největší část středů úvodnic pochází z Uherskohradištska (7 ks), dále z Uherskobrodsko (4 ks), luhačovického Zálesí (2ks), Uherskoostrožsko (2 ks) a po jednom exempláři z Hornácka, Kopanic a Veselska. Z krojových součástek sbírka obsahovala ženské čepce převážně ze západního Slovenska v počtu 14 (406/63–419/63) a ženské kordulky z Uherskohradištska, Uherskoostrožsko a Veselska – 7 kusů (453/63–459/63). Další krojové součástky byly zastoupeny jednotlivě, nebo pouze z části, jako např. taclé či kadrle z rukávců nebo výšivky z mužských košil.

Celkově můžeme tuto kolekci označit za časové pokračování sbírek F. Kretze či J. Stancla. Většina výšivek z rukávců a košil netvoří kompletní sady, také z některých krojových součástek je zachována pouze část a konečně lze nalézt podobnost s výše uvedenými sběry i v obsazení západoslovenského materiálu ve sbírce. Většinu textilií a výšivek lze datovat 20. až 40. léty 20. století, jen ojedinělé kusy mohou být starší. Nejsou však jasné okolnosti a přesnější časový horizont, ve kterém utváření této sbírky probíhalo.

Sbírka Hornáckého muzea ve Velké nad Veličkou

Na začátku 60. let 20. století dochází k rušení menších lokálních muzeí, vznikajících ještě na přelomu 19. a 20. století. Sbírkové fondy muzeí v okolí Uherského Hradiště byly převedeny do Slováckého muzea. Z hornáckého muzea přibyla v roce 1964 kolekce krojových součástek a výšivek v celkovém počtu 351 kusů.³³ Nejvíce z toho představuje kusová i ústřížková výšivka – 143 kusů. Jedná se o výšivku z ženských rukávců, límce, výšivku z šatek a čepců z Hornácka. Zapsána je pod přírůstkovými čísly 232/64–309/64 a 130/67–133/67. Dalších 29 kusů výšivek provedených na výřez pochází z Uherskohradištska (př. č. 414/64–417/64, 421/64–429/64). Tyto výšivky jsou jedinými předměty v kolekci, které nepochází z Hornácka. Dále se jedná o 26 obojků, tedy límců k ženským rukávcům (př. č. 457/64–482/64), 7 čepců (př. č. 439/64–445/64), 14 konců šatek (př. č. 447/64–456/64), 5 dýnek z čepců (př. č. 434/64–438/64), 5 opléček (415/64–419/64) a 6 mužských kordulek, zvaných na Hornácku *pruclek* (př. č. 393/64, 396/64–400/64). Ostatní krojové součástky a textilie se vyskytují v jednom až třech kusech.

Celkově lze říci, že tato kolekce není nepodobná sběrům F. Kretze či J. Stancla, kde převažuje výšivka a solitérní kusy krojových součástek. Krojové součástky jsou zastoupeny jednotlivě, nelze z nich vytvořit komplet a většinou se jedná o reprezentativnější součástky oděvu či jejich slavnostní variantu. Celá sbírka z Hornáckého muzea je ve fondu národopisného oddělení SM zapsána pod př. č. 232/64–483/64 a 414/65 – 429/65.

Kolekce ze Slovenského národního muzea v Bratislavě

V roce 1964 se podařilo uskutečnit také výměnu části textilního materiálu, pocházející z různých oblastí Slovenska za kolekci lidového textilu ze Slovácka, do té doby ve správě národopisného oddělení Slovenského národního muzea v Bratislavě. Obě instituce se potýkaly s problémem, že určitá část sbírkových předmětů neodpovídala oblasti zaměření obou muzeí. Ve SM se vyskytovala řada textilií pocházejících z různých regionů Slovenska. Většinou to byl materiál, který do muzea darovali ještě ve čtyřicátých letech 20. století někteří z drobných sběratelů a amatérských nadšenců. Tito zanícení obdivovatelé často živelně skupovali různé druhy výšivek na jarmarcích i od překupníků a někteří je pravděpodobně přinesli do muzea v domněnání, že se jedná o výšivky ze Slovácka.

V průběhu roku 1963 probíhala evidence textilu pocházejícího ještě ze čtyřicátých let

20. století a byla ideální možnost dosud nevidované textilie ze Slovenska přesunout do SNM v Bratislavě, které mělo podobný problém s materiálem moravským. Tehdejší odborný národopisný pracovník SM Josef Pešek převzal v roce 1964 kolekci výšivek a krojových součástek pocházejících převážně z jižního Kyjovska, Hornácka a Uherskohradištska.

Sbírkové předměty v celkovém počtu 151 kusů jsou zapsány v evidenci SM pod přír. č. 26/65–151/65 a 103/67–108/67. Soubor obsahuje stará dýnka ženských čepců z Uherskohradištska v počtu 13 ks (26/65–34/65, 36/65–39/65), další jedno dýnko je lokalizováno do Drslavic na Uherskobrodsku (35/65). Kromě dýnek jsou zastoupeny celé ženské čepce z Hornácka – 5 ks (40/65–44/65) a 6 ks čepců ze západního Slovenska z okolí Trenčanské Teplé (103/67–108/67). Největší část celého souboru tvoří vyšívání límce k ženským slavnostním rukávcům z jižního Kyjovska (konkrétně z Ratíškovic, Vacenovic a Milotic) a Hornácka v počtu 67 (54/65–57/65, 60/65–67/65, 88/65–105/65, 110/65–149/65). Středy a vyšívání pásy z úvodních plachet jsou zastoupeny 16 kusy (68/65–70/65, 73/65, 76/65, 76/65–84/65, 150/65). Kolekce obsahuje také 3 vzácné šatky z Hroznové Lhoty (85/65–87/65) a několik málo konců šatek z Hornácka 58/65–59/65, 106/65–109/65). Zbytek souboru představuje ústřížková výšivka na bílém plátně (45/65, 47/65–53/65, 73/65, 74/65) a celá úvodnice z Nedakoníc (151/65). Většina textilií této kolekce pochází ze druhé poloviny 19. století a v případě dýnek ženských čepců z Uherskohradištska a šatek z Hroznové Lhoty se jedná o velmi vzácné součástky ženského oděvu, které doplnily Kretzův soubor dýnek ve sbírce SM.

Sbírka okresního muzea v Hodoníně

Na základě rozhodnutí Jihomoravského krajského národního výboru v Brně o muzejní síti v Jihomoravském kraji a po vzájemné dohodě mezi Slovákým muzeem a Okresním muzeem v Hodoníně byly etnografické sbírky hodonínského muzea převedeny v roce 1965 do Uh. Hradiště. Součástí Smlouvy o převzetí byl také soupis předávaných sbírkových předmětů. Podle něj přešlo do Slovákého muzea celkem 1316 předmětů, z toho 1029 kusů textilií. Skutečný počet podle protokolu převzatých textilií byl však 1051, neboť došlo při sepisování seznamu k početní chybě. Podle zprávy byly sbírky v neuspokojivém stavu, který byl do značné míry způsoben nevyhovujícím uskladněním v prostorách zámku v Miloticích. Díky vlhku byla značná část textilií poškozena a některé dokonce zcela zničeny.³⁴ Na národopisném oddělení SM byly zaevidovány krojové součástky a výšivka pod přírůstkovými čísly 1145/65–1428/65, 1/66–71/66, 73/66, 81/66, 83/66–104/65, 106/66–267/66, 300/66–306/66, 312/66–343/66, 446/66–602/66, 627/66–648/66, 2/67–24/67, 138/67–146/67, 362/67–368/67, 84/71–87/71 a 584/71–618/71. Celkový počet zapsaných sbírkových předmětů představoval 916 kusů. Disproporce mezi počtem uvedeným na seznamu převzatých sbírkových předmětů a počtem těchto předmětů v SM zaevidovaných byla nejspíše způsobena vyřazením některých textilií z důvodu jejich velmi špatného fyzického stavu.

Sbírka obsahovala součástky lidového oděvu především z oblasti jižního Kyjovska a méně také Hodonínska. Podle Klvaňova rozdělení se tedy jedná o krojové okrsky jihokyjovský (miloticcko-dubňanský), rohatecký, mutěnsko-hovoranský a podlužácký. Několika předměty je zastoupeno Hornácko a ojediněle výšivkami Uherskobrodsko, Uherskohradištsko a západní Slovensko. Z konkrétních lokalit je nejvíce obsažen Rohatec 242 sbírkovými předměty, Ratíškovice 121 a Hovorany 87 předměty.

Celý soubor tvoří krojové součástky, z nichž nejvíce jsou zastoupeny sukně, rukávce, kordulky, šatky, čepce a obojky z ženského kroje. Z mužského oděvu jsou to především košile a kordulky, velmi sporadicky také nohavice. Jedná se tedy o základní součásti krojového kompletu z valné většiny slavnostního, naopak málo se zde vyskytují oděvní doplňky (klobouky či pentlení), svrchní oděvní součástky (haleny, kožichy a vlnáky) a také textilie obřadního charakteru, jako jsou koutní a úvodní plachty. Zcela chybí součástky pracovního

oděvu – třaslavice, konopné košile atd. Vůbec největší podíl textilií představují vyšíváné obojky, fěrtochy a tacle z rukávců, které jsou vzácné druhem a barevností výšivky i užitým materiálem, jenž přechází od tenkého plátna až k jemnému mušelínu a etamínu. Většina sbírkových předmětů tohoto souboru pochází z druhé poloviny 19. a prvních desetiletí 20. století, ale některé z jemných výšivek lze datovat pravděpodobně až do první poloviny 19. století. SM vlastní také vzácný ženský čepec s trojdílným dýnkem z jižního Podluží, který datovala vědecká pracovnice MZM v Brně Miroslava Ludvíková do první poloviny 19. století.³⁵ Mylně uvedla, že tento čepec přibyl do sbírek SM převodem muzejní sbírky z Hodonína, vzhledem k tomu, že však byl zapsán již v první přírůstkové knize v roce 1941 (př. č. 200/41), jedná se pravděpodobněji o součást sběru F. Kretze, případně o koupi.

Výzva k místním národním výborům

V letech 1967 a 1968 byl textilní fond národopisného oddělení výrazně obohacen díky dvěma zásadním akcím. První z nich rozšířila fond o kompletní krojové typy z velké části Slovácka.³⁶ Na výzvu ředitele Slováckého muzea J. Jančáře z 25. října 1966, adresovanou více než sedmi desítkám Místních národních výborů, reagovala podstatná část obcí darováním kompletního mužského či ženského kroje, respektive jeho částí. Celkově bylo obesláno 74 obcí z celého území Slovácka. 34 obcí na tuto výzvu reagovalo kladně a poskytlo Slováckému muzeu darem krojové součástky i celé kroje. Podařilo se získat 24 kompletních krojů. Obecními úřady byly darovány krojové komplety z Kopanic, Uherskohradištska, Uherskobrodsko, Uherskoostrožsko, Veselska i severního Kyjovska, hanáckého Slovácka a Podluží.

Tyto oblasti jsou konkrétně zastoupeny: Kopanice (ženský kroj z Žítkové 181/67–185/67), Uherskohradištsko (kroj nevěsty z Popovic 297/72–304/72, letní ženský kroj z Vážan 287/67–291/67, slavnostní ženský kroj z Tupes 327/72–336/72 a mužský kroj ze Starého Města 369/67–373/67); Uherskobrodsko (ženský kroj z Hradčovic 317/72–326/72, Prakšic 330/67–338/67 a Korytné 321/67–329/67, kroj nevěsty z Pašovic 305/72–316/72 a mužské i ženské slavnostní komplety z Vlčnova 147/67–150/67, 151/67–155/67 a Nivnice 1/68 – 2/68, 337/72–344/72, 345/72–348/72); Uherskoostrožsko (ženský kroj z Hluku 306/67–313/67 a Uherského Ostrohu 339/67–342/67); Veselsko (kroj nevěsty z Moravského Písku 343/67–350/67 a z Kozojídek 314/67–320/67); severní Kyjovsko (ženský kroj z Moravan 174/67–177/67 a z Hýsel 358/72–362/72, 37/75, 1278/75), hanácké Slovácko (ženský kroj z Čejkovic 291/72–296/72 a Velkých Bílovic 978/70–988/70, 1078/70, 1079/70); Podluží (mužský kroj z Moravského Žižkova 300/67–303/67 a Tvrdonic 162/73–163/72). Z oblasti Hornácka darovala kroj pouze obec Suchov (mužský kroj 293/67–297/67).

Ve všech případech se jednalo o kroje slavnostní, případně obřadní, přičemž výrazně převyšoval počet ženských krojů nad mužskými. Ženských kompletních krojů bylo získáno 17 (z toho 5 variant oděvu nevěsty), mužský byl zastoupen sedmi slavnostními kroji. Krojové páry, tedy celé kroje mužské i ženské darovaly pouze dvě obce, a to Vlčnov a Nivnice, obě shodou okolností z Uherskobrodsko, avšak z rozdílných krojových okrsků.³⁷

Sběr etnografického materiálu v roce 1968

Druhou akcí, výrazně napomáhající k rozšíření a doplnění stávajících muzejních sbírek, byl jednorázový sběr etnografického materiálu na Slovácku. Tato rozsáhlá a v dějinách muzea ojedinělá akce proběhla za spolupráce studentů etnografie z filozofické fakulty dnešní brněnské Masarykovy univerzity (tehdy UJEP) ve dnech 14.–25. října 1968. Vedení Slováckého muzea se v přípravách této akce obrátilo s žádostí o pomoc opět na příslušné MNV, místní kronikáře, žáky škol i studenty. Plánovaný sběr byl v obcích předem uveden ve známost množstvím letáků, novinových článků a rozhlasových relací. Samotný sběr proběhl ve 109 obcích a bylo při něm shromážděno 3 306 nových sbírkových předmětů,³⁸ z čehož textil tvořil 1752 kusů. Textilní materiál je v evidenci SM zapsán pod přírůstkový-

Uložení sukní ve Slováckém muzeu v roce 1965. Foto J. Pešek

mi čísla 56/68–59/68, 67/68, 69/68, 45/69–863/69, 100/69–160/69, 164/69–172/69, 182/69, 186/69–203/69, 226/69–430/69, 433/69–494/69, 1/70–40/70, 42/70–77/70, 79/70–217/70, 220/70–337/70, 350/70–373/70, 375/70–431/70, 989/70, 1080–1081/70 a 708/72.

Nejvíce ze sebraného textilního materiálu představovala ústřížková výšivka z různých částí oděvů, případně bytového textilu – 987 kusů, z krojových součástek to pak byly mužské i ženské kordulky v počtu 253, fěrtůšky a jiné sukně v počtu 71 ks. Poměrně velkou měrou byly zastoupeny svrchní oděvní součásti staršího typu – *lajbly* (41 kusů), a také velké červené tištěné šátky, tzv. turecké (61 kusů). Naopak v menší míře se podařilo získat součásti obřadního oděvu – úvodnice (2 kusy, 18 kusů středových částí úvodnice), svatební pentlení (3 kusy) a v mizivém počtu také bytový textil v podobě přehožů, plachet, ubrusů (15 kusů).

Pro potřeby pozdější evidence byl každý předmět hned na místě opatřen štítkem s popisem, který obsahoval název obce, ze které daná věc pochází a číslo popisné domu, kde bydlel dárce. Díky tomu bylo možno valnou většinu předmětů přesně lokalizovat, i když jejich vlastní evidence probíhala až do roku 1972. Textilní materiál přibyl do SM celkem z 96 lokalit. Počtem sbírkových předmětů byl nejvíce zastoupen Vlčnov, celkem 113 předměty, z čehož však největší část zaujímala ústřížková výšivka. 85 sbírkovými předměty obohatily textilní sbírku Boršice u Blatnice, 81 Bánov, 73 Horní Němčič a 59 Suchá Loz. Celkově lze říci, že nejvíce krojových součástek, výšivky a jiných textilií pocházelo z Uherskobrodsko (konkrétně 674) a z Uherskohradištska (666). Další subregiony Slovákka zůstaly zastoupeny poměrně menším počtem textilií, Hornácko 99, Veselsko 64, severní Kyjovsko 63, Uherskoostrojsko 56, Podluží 23, hanácké Slovákko 12, Strážnicko 5 a Kopanice 4. Z několika obcí luhačovického Zálesí – konkrétně ze Zlámance, Kelníků a Pozlovic se podařilo získat 21 sbírkových předmětů.

Vzhledem k tomu, že již při sběru pracovníci prováděli předběžné třídění materiálu, přijaty byly předměty jen v dobrém fyzickém stavu a dosud většinou nezastoupené v muzejních sbírkách.

Sbírka místního muzea v Halenkovicích

V souvislosti s tendencí rušení malých místních muzeí přešla 12. srpna 1969 do SM sbírka místního muzea v Halenkovicích o celkovém počtu 289 předmětů, z čehož textil tvoří 117 položek. Z typologického hlediska náleží obec Halenkovice do krojového okrsku uherskohradištského, tzv. velehradsko-spytinovského.

V převzatém materiálu byly především krojové součástky a kromě toho 83 kusů drobné výšivky a 4 kartony s našitou výšivkou. Soubor obsahoval také jeden kompletní ženský kroj, 6 vzácných vyšívávaných pásů nošených přes kožich a staré mužské i ženské *lajbly*, podšité na klopách kašmírem či atlasem; z obřadních textilií 2 středy úvodních plchet. Krojové součástky a výšivky pocházejí ve většině z konce 19. a počátku 20. století. Místní muzeum v Halenkovicích vděčilo za svůj vznik, jako mnohé další, zájmu spojenému s přípravou NVČ v roce 1895. Ačkoliv svým rozsahem se jedná o sbírku poměrně malou, její součástí jsou předměty ojedinělé kvality a významu.

Při evidování byla sbírkovým předmětům z Halenkovic přidělena přírůstková čísla 28/71–75/71. Část drobné výšivky původně našité na kartonech byla nově uložena a jednotlivé kusy samostatně zapsány. Z tohoto důvodu narostl počet sbírkových předmětů z textilu z původních 117 na 164 kusů.

Expozice Slovácko

Na začátku sedmdesátých let se veškerá činnost muzea zaměřila na přípravu a realizaci stálé národopisné expozice. Z důvodu velkého rozsahu plánované expozice bylo třeba opět doplnit sbírkový fond o řadu krojových součástí i kompletů, dosud ve sbírkách nezastoupených, případně z hlediska horšího fyzického stavu pro expoziční účely nepoužitelných.

Celkově bylo zakoupeno 11 krojových kompletů, při jejichž instalaci pomáhaly ženy z příslušných obcí. Konkrétně se jednalo o: ženský kroj z Vlčnova (přír. č. 15/72–19/72), kroj družičky (21/72–36/72) a mládence (38/72–40/72, 997/72–998/72) z Velkých Bílovic, oděv svobodné dívky (283/72–290/72, 1006/72–1012/72) a chlapce (1013/72–1019/72) z Archlebova, slavnostní oděv mladé dívky z Lanžhota (757/72 – 776/72, 1209/72–1210/72), kroj staršího muže z Lanžhota (935/72–940/72), oděv *babkovníka* z Bystřice pod Lopeníkem (957/72–960/72), *skakúna* z Komně (990/72–995/72) a kroj svobodného mládence z Dolních Bojanovic (999/72 – 1002/72). Dále bylo nutno zakoupit několik chlapeckých všedních krojů z Hornácka (736/72–750/72, 753/72, 795/72, 996/72, 1034/72–1037/72, 1043/72) a získat některé součásti ženského i mužského oděvu z Nivnice (1215/72, 1217/72), Kyjovska (777/72, 797/72, 1003/72–1005/72) a Hornácka (731/72, 735/72, 755/72, 1028/72–1030/72, 1205/72–1208/72, 1211/72–1213/72).

Kromě textilií zajišťovali odborní pracovníci v terénu veškeré předměty ve vztahu ke zvykosloví a lidovému umění. Další krojové součásti a výšivky v expozici vystavené pocházely z dosavadního fondu národopisného oddělení. Expozice s názvem *Slovácko* byla slavnostně otevřena 29. září 1972 a s mírnými úpravami a patřičnou údržbou slouží veřejnosti dodnes.³⁹

*

V průběhu 70. a 80. let 20. století zaměřilo národopisné oddělení sbírkotvornou činnost na oblasti Slovácka nedostatečně zastoupené ve fondech SM. Jednalo se především o oblast hanáckého Slovácka a Kopanic. Kromě toho od začátku sedmdesátých let probíhala katalogizace sbírek na trojčlenné karty a dobudovány byly nové depozitáře, mj. i textilní a v souvislosti s tím sbírkové předměty nově uloženy. Do sbírek přibýlo opět několik kolekcí od soukromých sběratelů, např. P. Tomáše Lopraise z Jalubí – 1978, Josefa Zemka z Vlčnova – 1994 a na omezenou dobu také sbírky bývalého Vlastivědného muzea v Bojkovicích – 1982.

Zatímco soubor z pozůstalosti konzistorního rady P. T. Lopraise tvořila keramika, obrázky na skle a plastiky, textilní fond tedy neobohatil. Ve sbírkách Bojkovického muzea byly obsaženy kromě předmětů k dokumentaci řemeslné výroby na Bojkovicu také součásti lidového oděvu z blízkých moravských Kopic. Tyto sbírky zůstaly po celou dobu na zámku Nový Světlov v Bojkovicích. Pracovníci Slovákckého muzea je po zaevidování a následné konzervaci, případně restaurování uložili do vyhovujících depozitních prostor. Po roce 1989 byly tyto sbírky, čítající na 1700 kusů etnografického materiálu, navráceny městu Bojkovice.

Sbírka Josefa Zemka

V roce 1994 odprodala Slovákckému muzeu obsáhlou kolekci lidového textilu Božena Tibenská z Vlčnova. Jednalo se o sbírku Josefa Zemka, známého pod přídomek „pošt-mistr“, který začal se shromažďováním národopisného materiálu pod vlivem svých přátel F. Kretze a J. Klvani. Známe je také jeho přátelství s Jožou Uprkou, kterého nejednou navštívil v jeho domě v Hroznové Lhotě a který u Zemků ve Vlčnově bydlel, když zde maloval.⁴⁰ Po jedné z návštěv v Hroznové Lhotě se rozhodl založit ve svém domě jakési malé muzeum.

Se sběrem tedy začal v roce 1896. Zpočátku mu pomáhal F. Kretz a radil mu na co se při shromažďování zaměřit. Prvními sbírkami byly staré kroje, které mu odkázala jeho matka. Nejvíce měl podchycen samotný Vlčnov, ale mezi jeho sbírkami se postupně začaly objevovat též výšivky a krojové součástky z jiných krojových okrsků Dolňácka, z Horňácka, Kopic, luhačovického Zálesí i západního Slovenska. Jeho zájem upoutaly výšivky z košil a rukávů i samotné krojové součástky, přičemž si uvědomoval velkou cenu starých čepců a úvodních plachet. Sbíral také keramiku, obrázky na skle a nábytek. Sám chodil např. po obcích na Horňácku a skupoval nebo darem získával jednotlivé předměty. Časem se však stal svou zálibou známý a ženy z okolí mu samy přinášely staré věci z domácnosti.

Rozsah celé původní sbírky lze dnes již stěží stanovit. Všechny předměty shromáždil a vystavil J. Zemek ve dvou místnostech svého domu.⁴¹ Kromě výstavních kusů nábytku zde byly k vidění obrázky na skle, keramika i předměty běžně užívané v domácnosti. Truhly a malované skříňe sloužily také jako uložení pro velké množství výšivek a krojových součástek.⁴² Textil tvořil největší část Zemkových sbírek. Celkový počet předmětů národopisného charakteru, které za svůj život J. Zemek nashromáždil nebude s největší pravděpodobností možno nikdy stanovit. Malá část z jeho sběrů se nachází i v MZM v Brně a v Národním muzeu v Praze. Část zřejmě rozdělil ještě za života mezi svých deset dětí, zbytek zůstal i po jeho smrti v roce 1942 v původní podobě v prostorách domu, který obývala jeho dcera Anna. Obsah dvou místností, ve kterých byly národopisné sběry J. Zemka instalovány, se rozhodla v roce 1994 prodat SM jeho vnučka Božena Tibenská.⁴³

Do SM se tak dostala ucelená textilní kolekce z let 1896–1942, jejíž největší část tvořila kusová výšivka a krojové součástky. Nejvíce tohoto materiálu pochází ze samotného Vlčnova, především se jednalo o různé motivy a vzory výřezového vyšívání z ženského a mužského kroje v různých barevných variantách (403/94–410/94, 1/96–26/96, 123/96–160/96). Cenné byly také úvodní a koutní plachty, respektive jejich středy z Vlčnova, Uherskohradištska, Horňácka, luhačovického Zálesí a Kunovicka (182/94–219/94, 237/94, 248/94, 272/94, 354/94–361/94 a 44/94–45/94). K nejvzácnějším patří 7 konců šatek z Horňácka (313/94–317/94) a krojové součástky různých regionů z druhé poloviny 19. a počátku 20. století. Mezi krojovými součástkami převažovaly mužské i ženské kordulky slavnostního oděvu v počtu 20, pocházející jak z Vlčnova tak z Uherskoostrožska, Uherskohradištska i jiných lokalit na Uherskobrodsku. Několika kusy byly zastoupeny také ženské rukávce, obojky, přední fěrtůšky (10 kusů) i zadní husté vrapené fěrtochy a šorce (4 kusy). Výrazný podíl v celé sbírce zaujímal bytový textil v podobě záclon, povlaků na peřiny a polštáře, ubrusů a nejrůznějších vyšívaných přehozů v souhrnném počtu 72 kusů. Celou kolekci doplňovaly panenky oděné v *kanduškách* a čepcích (47/94–68/94).

Sbírka výrazného sběratele a lokálního patriota J. Zemka je svou skladbou, rozsahem i dobou vzniku srovnatelná se sběry F. Kretze a J. Stancla, jejichž části jsou taktéž součástí textilní sbírky SM. Díky stále se zdokonalujícímu evidování a zpracování nových přírůstků jsou předměty Zemkových sbírek přesně určeny a můžeme tedy konstatovat, že SM vlastní celkem 315 kusů textilií zapsaných pod přírůstkovými čísly 47/94–68/94, 182/94–371/94, 403/94–412/94, 479/94, 44/95, 45/95, 146/95–149/95, 1/96–26/96 a 123/96–160/96. Některé z předmětů musely být nákupní komisí SM s přihlédnutím k jejich špatnému fyzickému stavu vyřazeny z kupní smlouvy.⁴⁴

Současná akviziční politika SM

Současná sbírkotvorná koncepce národopisného oddělení směřuje převážně k doplňování předmětů z lokalit ve sbírce dosud nezastoupených. Prakticky vůbec se již do sbírek nepřibírá ústřížková výšivka, která je hojně obsažena ve starých sběrech F. Kretze, J. Klvani a J. Zemka. Větší pozornost je věnována mladší vrstvě lidového oděvu, konkrétně pracovním a všedním oděvům a oděvním doplňkům ze 40.–50. let 20. století. Tyto součástky jsou natolik „mladé“ a bývalými nositeli či jejich potomky považovány za bezcenné, že v důsledku toho rychle mizí z terénu.

Ze starších krojů a jejich slavnostních typů jsou nově vyhledávány a přibírány pouze součástky ve velmi dobrém fyzickém stavu, popřípadě starší vzácné kusy. Pozornost je věnována také obřadním součástem kroje, jako jsou úvodní plachty, pentlení nevěst, koutní plachty apod. V minulosti byl rovněž opomíjen okruh bytového textilu, který se snaží národopisné oddělení soustavně doplňovat v podobě nástěnných deček, povlečení, nejrůznějších přehožů, záclon atd. Z vývojového hlediska jsou do sběru zahrnuty také výšivky a oděvní součástky zasažené vlivem folklorismu.

Sběrná oblast

Oblast zájmu muzea v Uh. Hradišti byla nastíněna již při snahách o jeho vybudování. Právě muzejní komitét a po roce 1913 národopisná a archeologická sekce při odboru Národní jednoty v Uh. Hradišti se zasadily o to, aby nově se formující muzeum mělo působnost rozšířenou na celou národopisnou oblast Slovácka. Tomu napomohlo bezpochyby také zvláštní postavení města jako sídla krajského soudu, okresních úřadů a v neposlední řadě klasického i odborného školství téměř pro celou jihovýchodní Moravu.⁴⁵

Tomu, aby hradištské muzeum nemělo úzce lokální charakter napomohly jistě také výrazné osobnosti národopisného dění, která stály u jeho zrodu. Mimo jiné to byl J. Klvaňa – předseda národopisné sekce a především F. Kretz jako první ředitel muzea a sběratel se zájmem o projevy lidové kultury pocházející z jihovýchodní Moravy a západního Slovenska. Část jeho sběrů se stala základem sbírkového fondu národopisného oddělení Slováckého muzea.

Od začátku danou koncepci muzea, stejně jako střediska kulturní a osvětové činnosti, vymezení sběrné oblasti na celé Slovácko respektovali všichni odborní pracovníci podílející se na tvorbě sbírek. Nový trend v tomto směru nastolil především prof. A. Václavík v době svého zdejšího působení v letech 1940–1944. A. Václavík vypracoval plán sběru zvykoslovných předmětů a krojového materiálu, podle kterého se měly lokality, v nichž měl být prováděn sběr, podrobit zároveň detailnímu výzkumu.⁴⁶ Současně se za doby jeho působení rozšířila sběrná oblast o luhačovické Zálesí, jehož hranice vymežil ve stejnojmenné monografii.⁴⁷

V šedesátých letech, kdy přecházejí do SM sbírky muzeí ve Velké nad Veličkou, Hodoníně a Halenkovicích, se textilní fond rozrůstá nejvíce o předměty z oblasti Hornácka a jižního Kyjovska. Výzva SM k Místním národním výborům na Slovácku, stejně jako sběr etnografického materiálu na podzim roku 1968 přinesl největší zastoupení regionům Uherskobrodská a Uherskohradištska. Vzhledem k tomu, že SM sídlí v Uherském Hradišti, nejvíce předmětů v jeho textilní sbírce pochází právě z národopisné podoblasti uherskohradištské-

ho Dolňácka. Od 70. let se pracovníci národopisného oddělení snažili systematicky doplňovat lokality či oblasti, které byly ve sbírkách zastoupeny jen sporadicky, případně ve kterých tehdy hrozil zánik lidového oděvu.⁴⁸ Nedostatek byl patrný zvláště u součástí lidového oděvu z hanáckého Slovácka. Během 70. až 90. let 20. století se podařilo doplnit krojový materiál ze severního Kyjovska, Podluží, hanáckého Slovácka i Kopanic a Strážnicka. Novější vrstvou pracovního či polosvátečního oděvu je zastoupena oblast Uherskohradištska a Uherskobrodská.

Sbírkotvorná činnost v posledních letech stále dodržuje původní koncepci muzea a zaměřuje se tedy na celou oblast Slovácka. Vzhledem k poloze SM se v největší míře snaží obsáhnout region Uherskohradištska, Uherskobrodská a Uherskoostrožská. Další slovácké subregiony pokrývají v současné době pobočky bývalých okresních, po 1. 1. 2003 krajských muzeí v Hodoníně a Zlíně. Hodonínské muzeum se svými pobočkami ve Veselí nad Moravou a Kyjově sbírá materiál z Podluží, Hornácka a severního i jižního Kyjovska. V pozornosti SM stála v minulosti také oblast luhačovického Zálesí, pro kterou je však nejvýznamnější institucí Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně s pobočkou Muzea luhačovického Zálesí v Luhačovicích. Také sběr národopisního materiálu na Uherskobrodsku je dostatečně pokryt činností muzea Jana Amose Komenského v Uherském Brodě. Přesto jej však také SM považuje za jeden ze svých základních sběrných obvodů. Sbírky z této oblasti se významem i počtem dají zcela srovnat s předměty z Uherskohradištska.

Při lokalizování a třídění krojů se v zásadě uplatňuje staré dělení J. Klvani,⁴⁹ z něhož lze vycházet i dnes. Je však nutno přihlídnout k vývoji, který lidový oděv za posledních bezmála sto let prodělal. Hranice některých krojových okrsků se posunuly nebo v nich kroj zcela zanikl. Již během první čtvrtiny 20. století vymizely kroje z oblasti nazvané J. Klvaňou jako Slavicko-Bojkovicko, severokyjovský kroj se posunul až do bývalé oblasti osvětimansko-domanínské (Osvětimany) a kroj z Podluží silně ovlivnil oblast kroje mutěnsko-hovoranského.

Pokud se týká sběrné oblasti SM, se dá konstatovat, že její rozsah byl jednou z mála otázek, která byla jasně zodpovězena již při utváření zdejšího muzea. Před příchodem školných pracovníků docházelo při shromažďování sbírek často k nerovnoměrnému výběru jak lokačnímu, tak materiálovému. Již A. Václavík jako první vědecký pracovník však korigoval sbírkotvornou činnost a při utváření fondů se zaměřil výhradně na oblast Slovácka a luhačovického Zálesí. V těchto hranicích se SM při rozšiřování národopisných sbírek pohybuje dodnes.

Poznámky:

- 1 Velkou část své sbírky odprodal F. Kretz již v letech 1902 a 1912 Moravskému zemskému muzeu v Brně za celkovou sumu 108 500 K. – K u n z, L.: *Národopisné sbírky Moravského muzea*. Brno 1957, s. 12–13.
- 2 *Národopisné hnutí na Hradištsku v letech 1885–1915*. Slovácko 27, 1985, s. 53–55.
- 3 Moravské listy, Brno, roč. 2, č. 62 ze dne 2. června 1914.
- 4 K r e t z, F.: *Jak jsem sbíral*. Praha 1913, s. 58.
- 5 *Národopisné hnutí na Hradištsku v letech 1885–1915*. Slovácko 27, 1985, s. 68.
- 6 T a r c a l o v á, L.: *Kretzova sbírka dýnek a čepců ve Slováckém muzeu*. Slovácko 26, 1984, s. 87–93.
- 7 Moravské listy, Brno, 2. 6. 1914, roč. 2, č. 62, s. 2.
- 8 Zájmy Slovače, Uh. Hradiště, roč. 9, č. 40, červen 1914, s. 2–3.
- 9 K vybudování Slováckého muzea v Uherském Hradišti – zpráva ředitele Slováckého muzea Karla Hanáka. Archiv Slováckého muzea (dále jen ASM), inv. č. 135, karton 24.
- 9 Josef Klvaňa rozdělil kroje na Slovácku do 28 krojových okrsků. K l v a ň a, J.: *Lidové kroje na Moravském Slovensku*. In: *Moravské Slovensko I*, Praha 1918, s. 97–252. Hranice některých krojových okrsků se během času poněkud posunuly, avšak v zásadě je Klvaňovo rozdělení krojů dodnes platné.

- 10 Pešek, J.: *Národopisné sbírky Slováckého muzea v Uh. Hradišti*. Slovácko 12–13, 1970–1971, s. 89–98.
- 11 Kretz, F.: *Jak jsem sbíral*, s. 32.
- 12 Kretz, F.: *Jak jsem sbíral*, s. 20.
- 13 Zápis o převzetí sbírky lidového textilu a výšivky z majetku rodiny Stanclovy v Uh. Hradišti do depozitního uložení ve Slováckém muzeu v Uh. Hradišti. ASM, inv. č. 283, karton 33.
- 14 Jančář, J.: *Slovácké muzeum v letech 1914–1964*. Slovácko 16, 1964, s. 9–32.
- 15 *Národopis v nově otevřeném Slováckém muzeu*. Slovácko 27, 1985, s. 55–56.
- 16 *Deset let práce Slováckého muzea 1931–1941*. ASM, inv. č. 135, karton 24.
- 17 Zápis o schůzi předsednictva kuratoria Slováckého muzea v Uh. Hradišti konané dne 14. února 1933 v úřadovně starostově. Zápisy ze schůzí kuratoria SM a Muzejního a archeologického spolku „Slovácké muzeum“ v Uh. Hradišti 1931–1943. ASM, inv. č. 57, karton 16.
- 18 Zápis ze schůze kuratoria Slováckého muzea v Uh. Hradišti konané dne 15. října 1934. Zápisy ze schůzí kuratoria SM a Muzejního a archeologického spolku „Slovácké muzeum“ v Uh. Hradišti 1931–1943. ASM, inv. č. 57, karton 16.
- 19 Zápisy ze schůzí kuratoria SM a Muzejního a archeologického spolku „Slovácké muzeum“ v Uh. Hradišti 1931–1943. ASM, inv. č. 57, karton 16.
- 20 *Národopis v nově otevřeném Slováckém muzeu*. Slovácko 27, 1985, s. 55–56.
- 21 Zápis ze schůze kuratoria Slováckého muzea v Uh. Hradišti konané dne 16. března 1940. Zápisy ze schůzí kuratoria SM a Muzejního a archeologického spolku „Slovácké muzeum“ v Uh. Hradišti 1931–1943. ASM, inv. č. 57, karton 16.
- 22 Třávl, L.: *Profesor Antonín Václavík a Slovácké muzeum*. Slovácko 33–34, 1991–1992, s. 27–39.
- 23 Václavík, A.: *Zrnko k zrnečku*. Uh. Hradiště 1941.
- 24 Zápis ze schůze kuratoria Slováckého muzea v Uh. Hradišti konané dne 30. dubna 1941. Zápisy ze schůzí kuratoria SM a Muzejního a archeologického spolku „Slovácké muzeum“ v Uh. Hradišti 1931–1943. ASM, inv. č. 57, karton 16.
- 25 Stručný plán sběratelské činnosti pro Slovácké muzeum v Uh. Hradišti. Korespondence 1940. ASM, inv. č. 245, karton 29.
- 26 Stručná správa o působení univ. doc. dr. Ant. Václavíka při Slováckém muzeu v Uh. Hradišti. Korespondence 1941. ASM, inv. č. 246–247, karton 30.
- 27 Dopis A. Václavíka předsednictvu Slováckého muzea ze dne 16. května 1941. Korespondence došla 1941. ASM, inv. č. 246–247, karton 30.
- 28 Záznam o převzetí etnografických sbírek od R. Kynčla č.j. 491/42. Korespondence došla 1941. ASM, inv. č. 246–247, karton 30.
- 29 *Počátky vědeckého národopisu ve Slováckém muzeu 1940–1959*. Slovácko 27, 1985, s. 56–59.
- 30 Jejimi členy byli: ing. Vladimír Bouček – ředitel Výzkumného ústavu výtvarného hospodářství v Uh. Hradišti, Rudolf Kubíček – ředitel UMPRUM, Miroslav Šotola – výtvarník a fotograf ÚLUV, František Jilík – správce národopisných sbírek a Josef H. Štěrbá – ředitel Slováckého muzea. *Počátky vědeckého národopisu ve Slováckém muzeu 1940–1959*. Slovácko 27, 1985, s. 56–59.
- 31 V podstatě všechny instalace sbírek od vzniku Slováckého muzea v roce 1914 až do roku 1959 byly zároveň také depozitním uložením, byť provizorním.
- 32 Kupní smlouvy z 22. 12. 1962 a 24. 1. 1963. Sběrky – nákup etnografie 1958–1969. ASM, inv. č. 291, karton 33.
- 33 Seznam převzatého sbírkového materiálu z reinstalovaného Horňáckého muzea ve Velké nad Veličkou. Sběrky – nákup etnografie 1958–1969. ASM, inv. č. 291, karton 33.
- 34 Zpráva o převzetí sbírek z Okresního muzea v Hodoníně. Sběrky – nákup etnografie 1958–1969. ASM, inv. č. 291, karton 33.
- 35 Ludvík, M.: *Lidová výšivka na Podluží*. Uherské Hradiště 1982, s. 20.
- 36 Výzva ředitele SM. Sběrky – nákup etnografie 1958–1969. ASM, inv. č. 291, karton 33.
- 37 Všechny dary získané na základě výzvy k MNV byly opatřeny předávacím protokolem s razítkem příslušných MNV a podpisem starosty. Všechny protokoly o předání jsou uloženy v ASM. Sběrky – nákup etnografie 1958–1969. ASM, inv. č. 291, karton 33.

- 38 Počátky uskutečňování vědeckých záměrů 1959–1970. *Slovácko* 27, 1985, s. 56–59.
- 39 Dlouhodobá expozice byla při svém vzniku dotována ministerstvem kultury ČSR, její scénář vypracovali PhDr. Josef Beneš, CSc., doc. PhDr. L. Kunz, CSc. a prom. hist. Josef Pešek, tehdejší ředitel SM. Autorem výtvarného řešení byl akad. malíř B. Flejšar a vlastní instalaci provedlo Výstavnictví n. p. Praha.
- 40 Nováková - Uprková, B.: *Besedy s Jožou Uprkou*. Strážnice 1996, s. 86.
- 41 Dům č. p. 263 ve Vlčnově, při hlavní silnici směrem na Hluk.
- 42 Jilík, J.: *Sběratel Josef Zemek*. Malovaný kraj 16, 1980, č. 4, s. 8–9.
- Náplavová, M.: *Z muzea do muzea*. ZVUK, zima 1995–1996, s. 34–35.
- 43 Její matka, dcera J. Zemka – Božena Mikulcová se podílela na dotváření "Zemkovy jizby" především ruční výšivkou na ubrusech, záclonách a polštářích.
- 44 Zpráva o zasedání poradního sboru pro sbírkotvornou činnost, které se konalo dne 7. října 1994 ve Slovákém muzeu v Uherském Hradišti. Materiály národopisného oddělení k nákupu sbírkových předmětů, dosud nearchivované.
- 45 Jančík, J.: *Slovácké muzeum v letech 1914–1964*. *Slovácko* 16, 1964, s. 9–32.
- 46 Stručný plán sběratelské činnosti pro Slovácké muzeum v Uh. Hradišti. Korespondence 1940. ASM, inv. č. 245, karton 29.
- 47 Vlček, A.: *Luhačovské Zálesí. Příspěvky k národopisné hranici Valaška, Slovenska a Hané*. Luhačovice 1930.
- 48 Zprávy o činnosti etnografického oddělení 1973–1989. ASM, inv. č. 535, karton č. 66.
- 49 Klvaňa, J.: *Lidové kroje na Moravském Slovensku*. In: *Moravské Slovensko I*, Praha 1918, s. 106–109.

Mgr. Marta Kondrová (n. 1979), odborná pracovnice etnografického oddělení Slovákého muzea. Orientuje se na lidový oděv a taneční folkloristiku.

The Textile Collection of the Museum of Moravian Slovakia and its Forming

Abstract

The textile collection of the Museum of Moravian Slovakia is one of the largest and most illuminating collections of folklore textiles in the region of Southeast Moravia. The beginnings of this collection go back to the early days of the Museum, which was established in 1914. Its first acquisitions were mostly embroideries and other parts of folk costumes, collected by F. Kretz, later to become the Museum's Director. From the very beginning, the collection mapped out the textiles of the whole ethnographic region of *Slovácko* (Moravian Slovakia). During the inter-war period, the collection's curators strived to acquire whole costumes from all ethnographic sub-regions of *Slovácko*.

During the 1960's, the collection was enriched by material taken over from minor museums in Velká nad Veličkou and Halenkovice that were closed down at the time. Besides, The Hodonín Museum collection of textiles was acquired, as well as the collections of private collectors J. Stancl and D. Mayer. Furthermore, the collection was enriched through a large-scale collection effort in 1968 and by donations of whole costumes from village local administrations. Even more material was acquired during the early 1970s, when the permanent exhibition of local ethnography was being set up.

In the present, the acquisition activities for the textile collection are mostly focused on more recent or missing items. The Museum is also attempting to retrieve some valuable items from private collections, such as J. Zemek's textile collection.

Textiliensammlung des Museums für die Mährische Slowakei in Uherské Hradiště und ihre Geschichte

Zusammenfassung

Die Textiliensammlung des Museums der Mährischen Slowakei in Uherské Hradiště kann zu den größten und zugleich bedeutendsten Kollektionen gezählt werden, die die Entwicklung der Volkskleidung in Südostmähren erkennen lassen. Die Anlegung dieser Sammlung und deren Anfänge sind mit der Gründung des hiesigen Museums im Jahre 1914 eng verbunden. Unter den ersten Zugängen waren vor allen Dingen Stickarbeiten und einzelne Teile der Volkskleidung vertreten, die der spätere Direktor des Museums F. Kretz zusammentrug. Von Anfang an hat sich die Sammeltätigkeit auf die Folkloreregion der Mährischen Slowakei in ihrer Gesamtheit konzentriert. In der Zwischenkriegszeit haben sich die Kuratoren bemüht, komplette Trachten aus allen unterschiedlichen Gebieten der Mährischen Slowakei zu gewinnen.

Im Verlauf der sechziger Jahre wurde die Sammlung um Gegenstände aus kleineren sukzessive aufgehobenen Museen in Velká nad Veličkou, Halenkovice bereichert, wobei auch Kollektionen aus dem Museum in Hodonín und die Privatsammlungen von J. Stancl und D. Mayer hinzutraten. Um eine weitere Bereicherung haben die umfangreiche Sammelaktion von 1968, sowie Herausforderung zum Schenken von kompletten Trachten und die anfangs der siebziger Jahre vorbereitete Folkloreexposition gesorgt.

Zur Zeit ist die Sammeltätigkeit im Bereich Textilien besonders auf jüngere und bisher nicht vertretene Trachten gerichtet. Um das Zusammenbringen von hochwertigen Privatsammlungen – Textiliensammlung von J. Zemek - wird weiterhin bemüht.